

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 30ής Απριλίου 2014*

«Άρθρο 56 ΣΛΕΕ — Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών — Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Άρθρα 15 έως 17, 47 και 50 — Ελευθερία του επαγγέλματος και δικαίωμα προς εργασία, επιχειρηματική ελευθερία, δικαίωμα ιδιοκτησίας, δικαίωμα πραγματικής προσφυγής σε αμερόληπτο δικαστήριο, αρχή ne bis in idem — Άρθρο 51 — Πεδίο εφαρμογής — Εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης — Τυχρά παιχνίδια — Περιοριστική νομοθεσία κράτους μέλους — Διοικητικές και ποινικές κυρώσεις — Επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος — Αναλογικότητα»

Στην υπόθεση C-390/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Unabhängiger Verwaltungssenat des Landes Oberösterreich (νυν Landesverwaltungsgericht Oberösterreich, Αυστρία) με απόφαση της 10ης Αυγούστου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Αυγούστου 2012, στο πλαίσιο των διαδικασιών που κίνησαν οι

Robert Pflieger,

Autoart as,

Mladen Vucicevic,

Maroxx Software GmbH,

Hans-Jörg Zehetner,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Pešič, πρόεδρο τμήματος, C.G. Fernlund, A. Ó Caoimh, C. Toader (εισηγήτρια) και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: K. Malacek, υπάλληλος διοίκησης,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησης της 17ης Ιουνίου 2013,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο M. Vucicevic, εκπροσωπούμενος από τους A. Rabl και A. Auer, Rechtsanwälte,

— η Maroxx Software GmbH, εκπροσωπούμενη από τους F. Wennig και F. Maschke, Rechtsanwälte,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

- ο Η.-J. Zehetner, εκπροσωπούμενος από τον P. Ruth, Rechtsanwalt,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Jacobs και L. Van den Broeck, επικουρούμενες από τον P. Vlaeminck, advocaat,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις K. Bulterman και C. Wissels,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους B. Majczyna και M. Szpunar,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και τις A. Silva Coelho και P. de Sousa Inês,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B.-R. Killmann και I. Rogalski,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 14ης Νοεμβρίου 2013,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 56 ΣΛΕΕ και των άρθρων 15 έως 17, 47 και 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικων διαδικασιών που κινήθηκαν από τον R. Pflieger, την Autoart as (στο εξής: Autoart), τον M. Vucicevic, τη Maroxx Software GmbH (στο εξής: Maroxx) και τον Η.-J. Zehetner και έχουν ως αντικείμενο ορισμένες διοικητικές κυρώσεις που τους επιβλήθηκαν λόγω της εκμετάλλευσης παιγνιομηχανημάτων χωρίς να έχουν τη σχετική άδεια.

Το αυστριακό νομικό πλαίσιο

Ο ομοσπονδιακός νόμος για τα τυχερά παιχνίδια

- 3 Ο ομοσπονδιακός νόμος της 28ης Νοεμβρίου 1989 για τα τυχερά παιχνίδια (Glücksspielgesetz, BGBl. 620/1989), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των περιστατικών των υποθέσεων στις κύριες δίκες (στο εξής: GSpG), ορίζει στο άρθρο 2, που επιγράφεται «Κληρώσεις», τα εξής:

«(1) Ως κληρώσεις νοούνται τα τυχερά παιχνίδια

1. που διεξάγει, διοργανώνει, προσφέρει ή στα οποία καθιστά δυνατή την πρόσβαση ένας επιχειρηματίας,
2. στα οποία οι παίκτες ή τρίτοι εκπληρώνουν μια χρηματική παροχή (καταβάλλουν τη μίζα) ενόψει της συμμετοχής τους στο παιχνίδι και
3. στα οποία ο επιχειρηματίας, οι παίκτες ή οι τρίτοι δημιουργούν την προσδοκία αποκόμισης άλλης χρηματικής παροχής (κέρδους).

(2) Επιχειρηματίας είναι όποιος ασκεί αυτοτελώς και σε διάρκεια ορισμένη δραστηριότητα για την πραγματοποίηση εσόδων από τη διεξαγωγή τυχερών παιχνιδιών, έστω και αν η δραστηριότητα αυτή δεν αποσκοπεί στην πραγματοποίηση κέρδους. Όταν ορισμένα πρόσωπα παρέχουν, κατόπιν συμφωνίας μεταξύ τους, επιμέρους παροχές για τη διοργάνωση σε ορισμένο τόπο τυχερών παιχνιδιών που ενέχουν εκπλήρωση χρηματικών παροχών υπό την έννοια της παραπάνω παραγράφου 1, σημεία 2 και 3, όλα τα πρόσωπα που μετέχουν άμεσα στη διεξαγωγή του τυχερού παιχνιδιού θεωρούνται επιχειρηματίες, ακόμη και όσα δεν έχουν την πρόθεση να πραγματοποιήσουν έσοδα ή απλώς μετέχουν στη διεξαγωγή, διοργάνωση ή προσφορά του τυχερού παιχνιδιού.

(3) Πρόκειται για κλήρωση που διεξάγεται μέσω παιγνιομηχανήματος, όταν η απόφαση για την έκβαση του παιχνιδιού δεν λαμβάνεται κεντρικά, αλλά με τη χρήση μηχανικού ή ηλεκτρονικού μηχανισμού που βρίσκεται μέσα στο ίδιο το παιγνιομηχάνημα. [...]

(4) Απαγορευμένες κληρώσεις είναι οι κληρώσεις για τις οποίες δεν έχει χορηγηθεί ή παραχωρηθεί άδεια διοργάνωσης βάσει του παρόντος ομοσπονδιακού νόμου και οι οποίες δεν εξαιρούνται από το προβλεπόμενο στο άρθρο 4 κρατικό μονοπώλιο για τα τυχερά παιχνίδια.»

4 Δυνάμει του άρθρου 3 του GSpG, που επιγράφεται «Μονοπώλιο για τα τυχερά παιχνίδια», το δικαίωμα διοργάνωσης τυχερών παιχνιδιών έχουν μόνο οι ομοσπονδιακές αρχές.

5 Εντούτοις, κατά το άρθρο 5 του GSpG, οι κληρώσεις που διεξάγονται με παιγνιομηχανήματα διέπονται από τη νομοθεσία των ομόσπονδων κρατών της Αυστρίας (Länder). Επιπλέον, το άρθρο αυτό προβλέπει ότι καθένα από τα εννέα Länder μπορεί να χορηγεί σε τρίτους άδειες για τη διεξαγωγή κληρώσεων και τυχερών παιχνιδιών με παιγνιομηχανήματα, εφόσον οι αιτούντες τη χορήγηση άδειας πληρούν τις προβλεπόμενες ελάχιστες απαιτήσεις από άποψη δημόσιας τάξης και τηρούν ορισμένα ειδικά συνοδευτικά μέτρα για την προστασία των παικτών. Τα παιχνίδια αυτά, τα οποία χαρακτηρίζονται ως «τυχερά παιχνίδια μικρής κλίμακας», μπορούν να διεξάγονται είτε σε χώρους όπου είναι εγκατεστημένα από 10 μέχρι 50 παιγνιομηχανήματα, με ανώτατο ποσό στοιχήματος 10 ευρώ και μέγιστο ποσό κερδών 10 000 ευρώ ανά παρτίδα, είτε με την εγκατάσταση τριών το πολύ παιγνιομηχανημάτων, με ανώτατο ποσό στοιχήματος 1 ευρώ και με μέγιστο ποσό κερδών 1 000 ευρώ ανά παρτίδα, ενώ ο αριθμός αδειών εκμετάλλευσης παιγνιομηχανημάτων δεν μπορεί να υπερβαίνει τις τρεις για κάθε Land και η μέγιστη διάρκεια της ισχύος τους τα 15 έτη.

6 Το άρθρο 52 του GSpG, που επιγράφεται «Διατάξεις για τις διοικητικές κυρώσεις», προβλέπει τα εξής:

«(1) Διαπράττει διοικητική παράβαση και υπόκειται σε πρόστιμο μέχρι 22 000 ευρώ, το οποίο επιβάλλει η διοικητική αρχή:

1. όποιος διεξάγει ή διοργανώνει ως επιχειρηματίας απαγορευμένες κληρώσεις, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 4, ή καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε τέτοιες κληρώσεις, παρέχοντας τη δυνατότητα συμμετοχής στην κλήρωση από την εθνική επικράτεια, ή συμμετέχει σε τέτοια κλήρωση ως επιχειρηματίας υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2,

[...]

(2) Αν οι παίκτες ή τρίτοι εκπληρώνουν, ενόψει της συμμετοχής τους σε κληρώσεις, χρηματικές παροχές μεγαλύτερες από 10 ευρώ για κάθε παρτίδα, δεν πρόκειται πλέον για ελάχιστης σημασίας ποσά, οπότε το ζήτημα του κολασμού με βάση τον παρόντα ομοσπονδιακό νόμο ανακύπτει επικουρικά μόνο σε σχέση με το αξιόποινο που προκύπτει ενδεχομένως με βάση το άρθρο 168 του Strafgesetzbuch [αυστριακού Ποινικού Κώδικα].

(3) Αν οι κατά την έννοια της παραγράφου 1 διοικητικές παραβάσεις δεν έχουν διαπραχθεί εντός της εθνικής επικράτειας, λογίζονται διαπραχθείσες στον τόπο από τον οποίο πραγματοποιείται εντός της εθνικής επικράτειας η συμμετοχή στην κλήρωση.

(4) Η συμμετοχή σε ηλεκτρονικές κληρώσεις ή λαχειοφόρους αγορές για τις οποίες δεν έχει χορηγηθεί άδεια από τον Ομοσπονδιακό Υπουργό Οικονομικών τιμωρείται, εφόσον η καταβολή των αναγκαίων για τη συμμετοχή αυτή χρηματικών ποσών πραγματοποιείται από σημείο της εθνικής επικράτειας. Η παράβαση της απαγόρευσης αυτής τιμωρείται με πρόστιμο μέχρι 7 500 ευρώ, εφόσον διαπράττεται εκ προθέσεως, ειδάλλως με πρόστιμο μέχρι 1 500 ευρώ.

[...]»

- 7 Σύμφωνα με τα άρθρα 53, 54 και 56α του GSpG, η αρμοδιότητα αυτή των διοικητικών αρχών για την επιβολή κυρώσεων συνοδεύεται από ευρείες προνομίες σχετικές με μέτρα ασφάλειας, με σκοπό την πρόληψη άλλων παραβάσεων του μονοπωλίου για τα τυχερά παιχνίδια, υπό την έννοια του άρθρου 3 του GSpG. Οι προνομίες αυτές συνίστανται στην προσωρινή ή οριστική κατάσχεση των παιγνιομηχανημάτων και των άλλων αντικειμένων που αφορά η παρέμβαση των αρχών, στη δήμευσή τους και τη συνακόλουθη καταστροφή τους και στο κλείσιμο της επιχείρησης εντός της οποίας το κοινό έχει πρόσβαση στα μηχανήματα αυτά, όπως προβλέπουν τα άρθρα 53, παράγραφοι 1 και 2, 54, παράγραφοι 1 και 3, και 56α αντίστοιχα του GSpG.

Ο Ποινικός Κώδικας

- 8 Πέρα από τις διοικητικές κυρώσεις που επιβάλλονται δυνάμει του GSpG, η διοργάνωση τυχερών παιχνιδιών με σκοπό το κέρδος από πρόσωπο που δεν διαθέτει άδεια διώκεται επίσης ποινικώς στην Αυστρία. Κατά το άρθρο 168, παράγραφος 1, του Ποινικού Κώδικα, τιμωρείται «όποιος είτε διοργανώνει παιχνίδι στο οποίο το κέρδος ή η ζημία του παίκτη εξαρτάται αποκλειστικώς ή κυρίως από την τύχη ή το οποίο απαγορεύεται ρητώς είτε προάγει τη συνάθροιση ατόμων προς διοργάνωση τέτοιου παιχνιδιού, με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε τρίτον περιουσιακό όφελος από τη διοργάνωση ή τη συνάθροιση αυτή». Οι προβλεπόμενες ποινές είναι ποινή φυλάκισης μέχρι έξι μηνών ή χρηματική ποινή ίση, κατ' ανώτατο όριο, με το 360πλό του ημερήσιου ποσού χρηματικής ποινής. Το άρθρο 168, παράγραφος 2, του ίδιου αυτού κώδικα ορίζει ότι οι ίδιες ποινές επιβάλλονται σε «οποιονδήποτε μετέχει σε τέτοιου είδους τυχερά παιχνίδια ως επιχειρηματίας».

Οι διαφορές στις κύριες δίκες και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 9 Από την απόφαση περί παραπομπής και από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι η υπό εξέταση αίτηση προδικαστικής απόφασης έχει υποβληθεί σε σχέση με τέσσερις ένδικες διαφορές που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου και των οποίων το κοινό στοιχείο είναι η προσωρινή κατάσχεση, κατόπιν ελέγχων που διενεργήθηκαν σε διάφορα μέρη της Άνω Αυστρίας, παιγνιομηχανημάτων των οποίων η εκμετάλλευση γινόταν χωρίς τη σχετική άδεια και τα οποία επομένως είχαν χρησιμοποιηθεί για τη διοργάνωση τυχερών παιχνιδιών που απαγορεύονταν κατά τον GSpG.
- 10 Όσον αφορά την πρώτη από τις κύριες δίκες, στις 29 Μαρτίου 2012 διενεργήθηκε από όργανα της αρμόδιας για τη δίωξη οικονομικού εγκλήματος αστυνομικής αρχής έλεγχος στην επιχείρηση Cash-Point, στο Perg (Αυστρία), κατόπιν του οποίου κατασχέθηκαν προσωρινά έξι παιγνιομηχανήματα για τα οποία δεν είχε χορηγηθεί διοικητική άδεια. Στις 12 Ιουνίου 2012 η Bezirkshauptmannschaft (περιφερειακή διοικητική αρχή) του Perg εξέδωσε αποφάσεις με τις οποίες επικύρωσε την προσωρινή κατάσχεση αυτή έναντι του R. Pfleger, ως διοργανωτή απαγορευμένων τυχερών παιχνιδιών, και της Autoart, εταιρίας εγκατεστημένης στην Τσεχική Δημοκρατία, η οποία τεκμαίρεται ότι έχει την κυριότητα των κατασχεθέντων μηχανημάτων.
- 11 Όσον αφορά τη δεύτερη από τις κύριες δίκες, στις 8 Μαρτίου 2012 διενεργήθηκε από όργανα της αρμόδιας για τη δίωξη οικονομικού εγκλήματος αστυνομικής αρχής έλεγχος στην επιχείρηση SJ-Bet Sportbar, στο Wels (Αυστρία), κατόπιν του οποίου κατασχέθηκαν προσωρινά οκτώ

- παιγνιομηχανήματα για τα οποία δεν είχε χορηγηθεί διοικητική άδεια. Στις 4 Ιουλίου 2012 η Bundespolizeidirektion (διεύθυνση της ομοσπονδιακής αστυνομίας) του Wels εξέδωσε κατά του M. Vucicevic, Σέρβου υπηκόου που τεκμαίρεται ότι έχει την κυριότητα των δύο από τα οκτώ κατασχεθέντα μηχανήματα, απόφαση με την οποία επικύρωσε την προσωρινή κατάσχεση.
- 12 Όσον αφορά την τρίτη από τις κύριες δίκες, στις 30 Νοεμβρίου 2010 διενεργήθηκε από όργανα της αρμόδιας για τη δίωξη οικονομικού εγκλήματος αστυνομικής αρχής έλεγχος σε ένα πρατήριο καυσίμων στο Regau (Αυστρία), κατόπιν του οποίου κατασχέθηκαν προσωρινά δύο παιγνιομηχανήματα για τα οποία δεν είχε χορηγηθεί διοικητική άδεια και τα οποία ανήκαν στην αυστριακού δικαίου εταιρία Maroxx. Στις 16 Δεκεμβρίου 2010 η Bezirkshauptmannschaft του Vöcklabruck εξέδωσε κατά της J. Baumeister, Γερμανίδας υπηκόου που είχε την εκμετάλλευση του εν λόγω πρατηρίου και θεωρήθηκε ως επιχειρηματίας υπό την έννοια του GSpG, απόφαση με την οποία επικύρωσε την προσωρινή κατάσχεση. Το αιτούν δικαστήριο απέρριψε ως εκπρόθεσμη την ανακοπή που άσκησε η J. Baumeister κατά της απόφασης αυτής. Με απόφαση της 31ης Μαΐου 2012, η Bezirkshauptmannschaft του Vöcklabruck διέταξε επίσης τη δήμευση των δύο κατασχεθέντων μηχανημάτων.
- 13 Όσον αφορά την τέταρτη από τις κύριες δίκες, στις 13 Νοεμβρίου 2010 διενεργήθηκε από όργανα της αρμόδιας για τη δίωξη οικονομικού εγκλήματος αστυνομικής αρχής έλεγχος σε ένα πρατήριο καυσίμων στο Enns (Αυστρία), κατόπιν του οποίου κατασχέθηκαν προσωρινά τρία παιγνιομηχανήματα για τα οποία δεν είχε χορηγηθεί διοικητική άδεια. Η Bezirkshauptmannschaft του Vöcklabruck εξέδωσε κατά του κυρίου των μηχανημάτων αυτών, της εταιρίας Maroxx, απόφαση με την οποία επικύρωσε την κατάσχεση.
- 14 Με απόφαση της 3ης Ιουλίου 2012, η εν λόγω Bezirkshauptmannschaft επέβαλε αφενός στον H.-J. Zehetner, Αυστριακό υπήκοο που είχε την εκμετάλλευση του πρατηρίου καυσίμων, πρόστιμο 1 000 ευρώ, μετατρέψιμο, σε περίπτωση μη καταβολής, σε κράτηση 15 ωρών, και αφετέρου στη Maroxx, την κυρία και εκμισθώτρια των μηχανημάτων, πρόστιμο 10 000 ευρώ ή, εναλλακτικά, κράτηση 152 ωρών.
- 15 Κατά όλων των αποφάσεων αυτών έχουν ασκηθεί προσφυγές ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 16 Κατά το εν λόγω δικαστήριο, οι αυστριακές αρχές δεν έχουν αποδείξει, υπό την έννοια της απόφασης Dickinger και Ömer (C-347/09, EU:C:2011:582), ότι η εγκληματικότητα και/ή η εξάρτηση από τα τυχερά παιχνίδια αποτελούσαν όντως σημαντικό πρόβλημα κατά το επίμαχο χρονικό διάστημα. Οι εν λόγω αρχές δεν έχουν αποδείξει ούτε ότι ο πραγματικός σκοπός της ρύθμισης για το μονοπώλιο για τα τυχερά παιχνίδια ήταν η καταπολέμηση της εγκληματικότητας και η προστασία των παικτών και όχι απλώς η μεγιστοποίηση των εσόδων του Δημοσίου. Το αιτούν δικαστήριο φρονεί επίσης ότι πραγματοποιούνται «τεράστιες δαπάνες» για μια «επιθετική διαφήμιση», πράγμα που σημαίνει ότι η εμπορική πολιτική των φορέων του μονοπωλίου αυτού δεν περιορίζεται σε μια ελεγχόμενη επέκταση, της οποίας η διαφήμιση θα γινόταν με μέτρο.
- 17 Το αιτούν δικαστήριο θεωρεί συνεπώς ότι η νομική ρύθμιση που αναλύεται εν προκειμένω δεν είναι, εξεταζόμενη ως σύνολο, κατάλληλη να διασφαλίσει την απαιτούμενη κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. π.χ. απόφαση Carmen Media Group, C-46/08, EU:C:2010:505, σκέψεις 69 και 71) συνοχή και συνεπώς δεν είναι συμβατή με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών που κατοχυρώνει το άρθρο 56 ΣΛΕΕ.
- 18 Αν όμως το Δικαστήριο αποφανθεί ότι η εν λόγω εθνική ρύθμιση δεν αντιβαίνει, για τους ανωτέρω εκτιθέμενους λόγους, στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ και στα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη, το αιτούν δικαστήριο θέτει το ζήτημα κατά πόσον, εν πάση περιπτώσει, αντιβαίνει στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ και στα άρθρα 15 έως 17, 47 και 50 του Χάρτη η εθνική ρύθμιση που δίδει στην έννοια του επιχειρηματία, ως προσώπου στο οποίο ενδέχεται να επιβληθεί κύρωση ή ποινή σε περίπτωση εκμετάλλευσης

παιγνιομηχανημάτων χωρίς άδεια, ευρύτατο ορισμό, χαρακτηριστικό στοιχείο του οποίου είναι ότι, αφού δεν υπάρχουν σαφείς νομοθετικές διατάξεις, δεν είναι δυνατόν να προβλέπεται τότε θα επιβάλλονται διοικητικές κυρώσεις και ποινές.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Unabhängiger Verwaltungssenat des Landes Oberösterreich αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας, η οποία αποτυπώνεται στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ και στα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη, η εθνική ρύθμιση που, όπως οι κρίσιμες στις κύριες δίκες διατάξεις των άρθρων 3 έως 5, 14 και 21 του GSpG, επιτρέπει τη διεξαγωγή τυχερών παιχνιδιών με παιγνιομηχανήματα μόνον υπό την προϋπόθεση της προηγούμενης χορήγησης άδειας —προβλέποντας ταυτόχρονα ποινικές κυρώσεις και τη δυνατότητα άμεσης παρέμβασης των αρχών—, με δεδομένο ότι ο αριθμός των αδειών αυτών είναι περιορισμένος, μολονότι μέχρι σήμερα το Δημόσιο δεν έχει αποδείξει —καθόσον γνωρίζει το δικάζον τμήμα— σε καμία απολύτως δίκη ή διοικητική διαδικασία ότι η συνδεδεμένη με τα τυχερά παιχνίδια εγκληματικότητα και/ή η εξάρτηση του ατόμου από τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν πράγματι σημαντικό πρόβλημα, το οποίο δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με την ελεγχόμενη επέκταση των επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων παιχνιδιών κατά τρόπο που να υπάρχουν πολλοί ανεξάρτητοι διοργανωτές τέτοιων παιχνιδιών, αλλά μόνο με την ελεγχόμενη επέκταση μιας μονοπωλιακής επιχείρησης (ή πολύ λίγων ολιγοπωλιακών επιχειρήσεων), η οποία επιτρέπεται να διαφημίζεται μόνο με μέτρο;
- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα: Αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας, η οποία αποτυπώνεται στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ και στα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη, η εθνική ρύθμιση που, όπως τα άρθρα 52 έως 54 και 56a του GSpG και το άρθρο 168 του [αυστριακού] Ποινικού Κώδικα, καταλήγει, χρησιμοποιώντας αόριστες νομικές έννοιες, να επιβάλλει σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις κυρώσεις ή ποινές σε διάφορες κατηγορίες προσώπων που εμπλέκονται τελείως έμμεσα (και ενδέχεται μάλιστα να κατοικούν σε άλλα κράτη μέλη), όπως τα πρόσωπα που είναι απλώς πωλητές ή εκμισθωτές των παιγνιομηχανημάτων;
- 3) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης και στο δεύτερο ερώτημα: Αντιβαίνει στις αρχές που διέπουν ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου, όπως αυτές στις οποίες στηρίζεται προδήλως το άρθρο 16 του Χάρτη, και/ή στην απαίτηση του άρθρου 47 του Χάρτη για δίκαιη και αποτελεσματική έννομη προστασία και/ή στην απαίτηση του άρθρου 56 ΣΛΕΕ για διαφάνεια και/ή στην προβλεπόμενη από το άρθρο 50 του Χάρτη απαγόρευση άσκησης ποινικής δίωξης δύο φορές κατά του ίδιου ατόμου και επιβολής ποινής δύο φορές στο ίδιο άτομο για την ίδια αξιόποινη πράξη, μια εθνική ρύθμιση όπως τα άρθρα 52 έως 54 και 56a του GSpG και 168 του Ποινικού Κώδικα, των οποίων η εκ των προτέρων αμοιβαία οριοθέτηση είναι πολύ δύσκολο, λόγω της έλλειψης σαφούς νομικής ρύθμισης, να προβλεφθεί και να ληφθεί υπόψη από τον πολίτη, αλλά διασαφηνίζεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση μόνο μετά από μια χρονοβόρα τυπική διαδικασία, και τα οποία όμως συνεπάγονται πολύ μεγάλες διαφορές ως προς τις αρμοδιότητες (διοικητικές αρχές ή δικαστήρια), τις εξουσίες παρέμβασης, τον στιγματισμό που δημιουργούν και τη δικονομική θέση των διαδίκων (π.χ. αντιστροφή του βάρους απόδειξης);
- 4) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης σε ένα από τα τρία πρώτα ερωτήματα: Αντιβαίνουν στο άρθρο 56 ΣΛΕΕ και/ή στα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη και/ή στο άρθρο 50 του Χάρτη η τιμώρηση των προσώπων που τελούν σε στενή σχέση προς παιγνιομηχανήματα, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, σημείο 1, και παράγραφος 2, του GSpG, και/ή η κατάσχεση ή η δήμευση των μηχανημάτων αυτών και/ή το κλείσιμο ολόκληρης της επιχείρησης των προσώπων αυτών;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 20 Η Αυστριακή Κυβέρνηση προτείνει ένσταση αναρμοδιότητας του Δικαστηρίου, ισχυριζόμενη ότι τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν αμιγώς εσωτερική κατάσταση και δεν έχουν καμία σχέση με το δίκαιο της Ένωσης, αφού εν προκειμένω δεν προκύπτει ότι η υπόθεση ενέχει κάποιο διασυνοριακό στοιχείο.
- 21 Συναφώς επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 56 ΣΛΕΕ, πρέπει να εξακριβώνεται, εφόσον όλα τα στοιχεία μιας διαφοράς περιορίζονται στο εσωτερικό ενός μόνον κράτους μέλους, κατά πόσον το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της εν λόγω διάταξης (βλ. επ' αυτού απόφαση *Duomo Gra* κ.λπ., C-357/10 έως C-359/10, EU:C:2012:283, σκέψη 25 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 22 Εντούτοις, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, στις 12 Ιουνίου 2012 η περιφερειακή διοικητική αρχή του Perg εξέδωσε αποφάσεις με τις οποίες επικύρωσε την προσωρινή κατάσχεση, ακόμη και έναντι της *Autoart*, η οποία τεκμαιρόταν ότι είχε την κυριότητα των κατασχεθέντων μηχανημάτων.
- 23 Η ύπαρξη της *Autoart*, η οποία είναι εγκατεστημένη στην Τσεχική Δημοκρατία, αποδεικνύει συνεπώς, στο πλαίσιο των διαφορών στις κύριες δίκες, ότι, εν πάση περιπτώσει, οι διαφορές αυτές δεν αφορούν μια αμιγώς εσωτερική κατάσταση.
- 24 Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα.

Επί του παραδεκτού

- 25 Η Αυστριακή Κυβέρνηση θεωρεί επίσης ότι η αίτηση προδικαστικής απόφασης πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη, επειδή στην απόφαση περί παραπομπής δεν εκτίθεται επαρκώς το πραγματικό πλαίσιο, ώστε να μπορεί το Δικαστήριο να δώσει χρήσιμη απάντηση.
- 26 Συναφώς υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ερωτήματα που υποβάλλει το εθνικό δικαστήριο εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου το οποίο έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν είναι αρμόδιο να ελέγξει το Δικαστήριο είναι κατά τεκμήριο λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει την αίτηση που του έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή έστω όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση *Melki και Abdeli*, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 27 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 27 Από πάγια επίσης νομολογία προκύπτει ότι η ανάγκη να δοθεί ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που να είναι χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο επιβάλλει στο δικαστήριο αυτό να προσδιορίζει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα ερωτήματά του ή, τουλάχιστον, να διευκρινίζει τις πραγματικές περιστάσεις τις οποίες αφορούν τα ερωτήματα αυτά. Από την απόφαση περί παραπομπής πρέπει να προκύπτουν επίσης οι συγκεκριμένοι λόγοι που δημιούργησαν στο εθνικό δικαστήριο αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης και το ώθησαν να κρίνει αναγκαία την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο (απόφαση *Mulders*, C-548/11, EU:C:2013:249, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 28 Εν προκειμένω, η απόφαση περί παραπομπής περιγράφει επαρκώς το νομικό και πραγματικό πλαίσιο των διαφορών των κύριων δικών, τα δε στοιχεία που παρέχει το αιτούν δικαστήριο δίνουν τη δυνατότητα προσδιορισμού της έννοιας των προδικαστικών ερωτημάτων.
- 29 Υπό τις συνθήκες αυτές, η αίτηση προδικαστικής απόφασης πρέπει να κριθεί παραδεκτή.

Επί της δυνατότητας εφαρμογής του Χάρτη

- 30 Η Αυστριακή, η Βελγική, η Ολλανδική και η Πολωνική Κυβέρνηση θεωρούν ότι ο Χάρτης δεν έχει εφαρμογή στο πλαίσιο των διαφορών στις κύριες δίκες, διότι στον μη εναρμονισμένο τομέα των τυχερών παιχνιδιών οι εφαρμοστέες εθνικές ρυθμίσεις δεν συνιστούν εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, υπό την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη.
- 31 Συναφώς υπενθυμίζεται ότι το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη, όσον αφορά τη δράση των κρατών μελών, ορίζεται στο άρθρο 51, παράγραφος 1, το οποίο προβλέπει ότι οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης (απόφαση Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 17).
- 32 Το άρθρο αυτό του Χάρτη επιβεβαιώνει έτσι τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το ζήτημα σε ποιο βαθμό η δράση των κρατών μελών πρέπει να συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις που απορρέουν από τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην έννομη τάξη της Ένωσης (απόφαση Åkerberg Fransson, EU:C:2013:105, σκέψη 18).
- 33 Συγκεκριμένα, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει κατ' ουσία ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην έννομη τάξη της Ένωσης έχουν καταρχήν εφαρμογή σε όλες τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, αλλά όχι πέραν των καταστάσεων αυτών. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει ήδη υπενθυμίσει ότι δεν μπορεί να εκτιμά, με γνώμονα τον Χάρτη, τις εθνικές ρυθμίσεις που δεν εντάσσονται στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης. Αντίθετα, όταν η εθνική ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου αυτού, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί της αίτησης προδικαστικής απόφασης, οφείλει να παρέχει όλα τα στοιχεία ερμηνείας που είναι αναγκαία προκειμένου το εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αν η ρύθμιση αυτή είναι σύμφωνη με τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων τον σεβασμό διασφαλίζει το Δικαστήριο (απόφαση Åkerberg Fransson, EU:C:2013:105, σκέψη 19).
- 34 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται με τον Χάρτη πρέπει να γίνονται σεβαστά όταν η εθνική ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν περιπτώσεις που να εμπίπτουν μεν στο δίκαιο της Ένωσης, αλλά στις οποίες να μην μπορούν να εφαρμόζονται τα εν λόγω θεμελιώδη δικαιώματα. Η δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης συνεπάγεται τη δυνατότητα εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τον Χάρτη (απόφαση Åkerberg Fransson, EU:C:2013:105, σκέψη 21).
- 35 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει δεχτεί ότι, όταν ένα κράτος μέλος επικαλείται επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος ως δικαιολογητικό λόγο για μια ρύθμιση που μπορεί να παρακωλύσει την άσκηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, ο δικαιολογητικός αυτός λόγος, τον οποίο προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης, πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, ιδίως δε των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία έχουν κατοχυρωθεί πλέον με τον Χάρτη. Επομένως, η επίμαχη εθνική ρύθμιση θα μπορεί να εμπίπτει στις προβλεπόμενες εξαιρέσεις μόνον εφόσον είναι σύμφωνη με τα θεμελιώδη δικαιώματα, των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο (βλ. επ' αυτού απόφαση ERT, C-260/89, EU:C:1991:254, σκέψη 43).

36 Όπως προκύπτει από τη νομολογία αυτή, όταν διαπιστώνεται ότι μια εθνική ρύθμιση μπορεί να παρακωλύει την άσκηση μιας ή περισσότερων από τις θεμελιώδεις ελευθερίες που κατοχυρώνονται με τη Συνθήκη, για τη ρύθμιση αυτή μπορεί να ισχύσει ως δικαιολογητικός λόγος της παρακώλυσης αυτής κάποια από τις εξαιρέσεις που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης μόνο εφόσον αυτό είναι σύμφωνο με τα θεμελιώδη δικαιώματα, των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο. Αυτή η υποχρέωση συμφωνίας με τα θεμελιώδη δικαιώματα εμπίπτει προφανώς στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, άρα και του Χάρτη. Επομένως, όταν ένα κράτος μέλος χρησιμοποιεί τις εξαιρέσεις που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης ως δικαιολογητικό λόγο της παρακώλυσης μιας από τις θεμελιώδεις ελευθερίες που κατοχυρώνει η Συνθήκη, πρέπει να γίνεται δεκτό, όπως τόνισε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 46 των προτάσεων της, ότι το κράτος μέλος «εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης», υπό την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη.

37 Με γνώμονα τις αρχές ακριβώς αυτές πρέπει να δοθεί απάντηση στα υπό εξέταση προδικαστικά ερωτήματα.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου ερωτήματος

38 Με το πρώτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν τα άρθρα 56 ΣΛΕΕ και 15 έως 17 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν τις εθνικές ρυθμίσεις που έχουν τα χαρακτηριστικά της επίμαχης στις κύριες δίκες ρύθμισης.

– Εξέταση από την άποψη του άρθρου 56 ΣΛΕΕ

39 Η ρύθμιση κράτους μέλους που, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, απαγορεύει την εκμετάλλευση παιγνιομηχανημάτων, αν δεν έχει χορηγηθεί προηγουμένως άδεια από τις διοικητικές αρχές, συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, την οποία εγγυάται το άρθρο 56 ΣΛΕΕ (βλ. επ' αυτού, μεταξύ άλλων, απόφαση Placanica κ.λπ., C-338/04, C-359/04 και C-360/04, EU:C:2007:133, σκέψη 42).

40 Πρέπει πάντως να εξακριβωθεί κατά πόσον ένας τέτοιος περιορισμός μπορεί είτε να γίνει δεκτός ως ένα από τα μέτρα παρέκκλισης που προβλέπονται ρητά στα άρθρα 51 ΣΛΕΕ και 52 ΣΛΕΕ για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας και δημόσιας υγείας και τα οποία έχουν επίσης εφαρμογή, δυνάμει του άρθρου 62 ΣΛΕΕ, στον τομέα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, είτε να δικαιολογείται, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος (απόφαση Garkalns, C-470/11, EU:C:2012:505, σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

41 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι περιορισμοί που επιβάλλονται στη δραστηριότητα των τυχερών παιχνιδιών μπορούν να δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, όπως η προστασία των καταναλωτών και η αποτροπή της απάτης και της παρότρυνσης των πολιτών να σπαταλούν χρήματα σε τυχερά παιχνίδια (βλ. επ' αυτού απόφαση Carmen Media Group, EU:C:2010:505, σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

42 Εν προκειμένω, υπενθυμίζεται ότι οι σκοποί που εξαγγέλλει ότι επιδιώκει η επίμαχη στις κύριες δίκες αυστριακή ρύθμιση, δηλαδή η προστασία των παικτών χάρη στον περιορισμό της προσφοράς τυχερών παιχνιδιών και η καταπολέμηση της εγκληματικότητας της σχετικής με τα παιχνίδια αυτά χάρη στην ένταξή τους σε ένα πλαίσιο ελεγχόμενης επέκτασης, συγκαταλέγονται μεταξύ των σκοπών που, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, μπορούν να συνιστούν δικαιολογητικούς λόγους για τους περιορισμούς στις θεμελιώδεις ελευθερίες στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών (βλ. επ' αυτού απόφαση Costa και Cifone, C-72/10 και C-77/10, EU:C:2012:80, σκέψη 61 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 43 Εξάλλου, υπενθυμίζεται ότι οι περιορισμοί τους οποίους επιβάλλουν τα κράτη μέλη πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις αναλογικότητας και μη δημιουργίας διακρίσεων που έχει θέσει συναφώς η νομολογία του Δικαστηρίου. Επομένως, η εθνική νομοθεσία δεν μπορεί να διασφαλίζει την επίτευξη του σκοπού που υποτίθεται ότι επιδιώκει παρά μόνο αν εξυπηρετεί πράγματι την επίτευξή του με συνέπεια και σύστημα (βλ. επ' αυτού απόφαση *Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International*, C-42/07, EU:C:2009:519, σκέψεις 59 έως 61 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 44 Το γεγονός και μόνο ότι ένα κράτος μέλος έχει επιλέξει ένα σύστημα προστασίας διαφορετικό από εκείνο που έχει θεσπίσει ένα άλλο κράτος μέλος δεν μπορεί να έχει επίπτωση στην εκτίμηση της αναλογικότητας των διατάξεων που έχουν εκδοθεί στον τομέα αυτό. Οι διατάξεις αυτές πρέπει να αξιολογούνται αποκλειστικά υπό το φως των σκοπών που επιδιώκουν οι αρμόδιες αρχές του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους και του επιπέδου προστασίας που προτίθενται να διασφαλίσουν (απόφαση *HIT και HIT LARIX*, C-176/11, EU:C:2012:454, σκέψη 25 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 45 Πράγματι, στον συγκεκριμένο τομέα της διοργάνωσης τυχερών παιχνιδιών, οι εθνικές αρχές διαθέτουν επαρκή εξουσία εκτίμησης για να καθορίζουν τις απαιτήσεις που έχουν σχέση με την προστασία των καταναλωτών και της κοινωνικής τάξης και εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος, εφόσον πληρούνται κατά τα λοιπά οι προϋποθέσεις που έχουν τεθεί με τη νομολογία του Δικαστηρίου, να εκτιμά αν, στο πλαίσιο των θεμιτών σκοπών που επιδιώκει, είναι απαραίτητο να επιβάλει πλήρη ή μερική απαγόρευση δραστηριοτήτων που αφορούν παιχνίδια ή στοιχήματα ή απλώς να τις περιορίσει και να προβλέψει συναφώς αυστηρούς, κατά το μάλλον ή ήττον, κανόνες ελέγχου (βλ. επ' αυτού αποφάσεις *Stoß κ.λπ.*, C-316/07, C-358/07 έως C-360/07, C-409/07 και C-410/07, EU:C:2010:504, σκέψη 76, καθώς και *Carmen Media Group*, EU:C:2010:505, σκέψη 46).
- 46 Επιπλέον, δεν αμφισβητείται ότι, αντιθέτως προς την καθιέρωση ενός ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού εντός μιας παραδοσιακής αγοράς, η δημιουργία ενός τέτοιου ανταγωνισμού στην εντελώς ιδιάζουσα αγορά των τυχερών παιχνιδιών, δηλαδή μεταξύ της πληθώρας των επιχειρηματιών που θα έχουν την άδεια να εκμεταλλεύονται τα ίδια τυχερά παιχνίδια, είναι δυνατό να έχει επιβλαβές αποτέλεσμα, οφειλόμενο στο ότι οι επιχειρηματίες αυτοί θα είχαν την τάση να ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλο σε εφευρετικότητα, προκειμένου να καθιστούν την προσφορά τους ελκυστικότερη από την προσφορά των ανταγωνιστών τους και να αυξάνουν έτσι τις δαπάνες των καταναλωτών για τα τυχερά παιχνίδια, καθώς και τους κινδύνους εξάρτησής τους από τα παιχνίδια αυτά (απόφαση *Stanleybet International κ.λπ.*, C-186/11 και C-209/11, EU:C:2013:33, σκέψη 45).
- 47 Πάντως, ο προσδιορισμός των σκοπών τους οποίους επιδιώκει πράγματι η εθνική ρύθμιση εναπόκειται, στο πλαίσιο υπόθεσης της οποίας έχει επιληφθεί το Δικαστήριο βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, στο αιτούν δικαστήριο (βλ. επ' αυτού απόφαση *Dickinger και Ömer*, EU:C:2011:582, σκέψη 51).
- 48 Επιπλέον, εναπόκειται επίσης στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που έχει παράσχει το Δικαστήριο, αν οι επιβαλλόμενοι από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος περιορισμοί πληρούν τις προϋποθέσεις αναλογικότητας που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. απόφαση *Dickinger και Ömer*, EU:C:2011:582, σκέψη 50).
- 49 Ειδικότερα, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να διαπιστώσει, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τους συγκεκριμένους τρόπους εφαρμογής της επίμαχης περιοριστικής ρύθμισης, αν η ρύθμιση αυτή ανταποκρίνεται όντως στη μέριμνα για μείωση των ευκαιριών συμμετοχής σε τυχερά παιχνίδια, για περιορισμό των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτό και για καταπολέμηση, με συνέπεια και σύστημα, της συναφούς προς τα παιχνίδια αυτά εγκληματικότητας (βλ. απόφαση *Dickinger και Ömer*, EU:C:2011:582, σκέψεις 50 και 56).
- 50 Συναφώς το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι εναπόκειται στο κράτος μέλος που προβάλλει έναν ιδιαίτερο σκοπό ως δικαιολογητικό λόγο για την παρακώλυση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών να παράσχει στο δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί επ' αυτού του ζητήματος όλα τα στοιχεία που

θα του δώσουν τη δυνατότητα να εξακριβώσει αν το συγκεκριμένο μέτρο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή της αναλογικότητας (βλ. απόφαση *Dickinger και Ömer*, EU:C:2011:582, σκέψη 54 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 51 Ωστόσο, δεν μπορεί να συναχθεί από τη νομολογία αυτή ότι ένα κράτος μέλος στερείται τη δυνατότητα να αποδείξει ότι ένα περιοριστικό εσωτερικό μέτρο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις αυτές, εξαιτίας και μόνον του γεγονότος ότι το εν λόγω κράτος μέλος δεν είναι σε θέση να προσκομίσει μελέτες στις οποίες να έχει βασιστεί η θέσπιση της επίμαχης ρύθμισης (βλ. επ' αυτού απόφαση *Stoß* κ.λπ., EU:C:2010:504, σκέψη 72).
- 52 Κατά συνέπεια, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να εκτιμήσει συνολικά τις περιστάσεις υπό τις οποίες έχει εκδοθεί και εφαρμόζεται μια περιοριστική ρύθμιση, όπως είναι η επίμαχη στις κύριες δίκες.
- 53 Εν προκειμένω το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι οι εθνικές αρχές δεν έχουν αποδείξει ότι η εγκληματικότητα και/ή η εξάρτηση από τα τυχερά παιχνίδια αποτελούσαν όντως σημαντικό πρόβλημα κατά το επίμαχο χρονικό διάστημα.
- 54 Το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά επίσης, καθόσον φαίνεται, ότι ο πραγματικός σκοπός της επίμαχης περιοριστικής ρύθμισης δεν είναι η καταπολέμηση της εγκληματικότητας και η προστασία των παικτών, αλλ' απλώς η μεγιστοποίηση των εσόδων του Δημοσίου, μολονότι, όπως έχει δεχτεί το Δικαστήριο, ο σκοπός της μεγιστοποίησης των εσόδων του Δημοσίου δεν αρκεί για να επιτρέπεται η επιβολή ενός τέτοιου περιορισμού στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (βλ. απόφαση *Dickinger και Ömer*, EU:C:2011:582, σκέψη 55). Κατά το αιτούν δικαστήριο, η ρύθμιση αυτή είναι, εν πάση περιπτώσει, δυσανάλογη, αφού δεν είναι ικανή να διασφαλίσει τη συνοχή που απαιτείται κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου και βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών που η ίδια εξαγγέλλει ότι επιδιώκει.
- 55 Αν η εκτίμηση αυτή υιοθετηθεί τελικά από το αιτούν δικαστήριο, το συμπέρασμά του θα πρέπει να είναι ότι η επίμαχη στις κύριες δίκες ρύθμιση είναι ασυμβίβαστη με το δίκαιο της Ένωσης.
- 56 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι απαγορεύει μια εθνική ρύθμιση που έχει τα χαρακτηριστικά της επίμαχης στις κύριες δίκες ρύθμισης, εφόσον η ρύθμιση αυτή δεν έχει ως πραγματικό σκοπό την προστασία των παικτών ή την καταπολέμηση της εγκληματικότητας και δεν ανταποκρίνεται όντως στη μέριμνα για μείωση των ευκαιριών συμμετοχής σε τυχερά παιχνίδια ή για καταπολέμηση, με συνέπεια και σύστημα, της συναφούς προς τα παιχνίδια αυτά εγκληματικότητας.

– Εξέταση από την άποψη των άρθρων 15 έως 17 του Χάρτη

- 57 Οι κατά το άρθρο 56 ΣΛΕΕ περιοριστικές εθνικές ρυθμίσεις που έχουν τα χαρακτηριστικά της επίμαχης στις κύριες δίκες ρύθμισης ενδέχεται να περιορίζουν επίσης την ελευθερία του επαγγέλματος, την επιχειρηματική ελευθερία και το δικαίωμα ιδιοκτησίας, που κατοχυρώνονται με τα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη.
- 58 Δυνάμει του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, τέτοιοι περιορισμοί επιτρέπονται μόνο εφόσον προβλέπονται από τον νόμο και σέβονται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Επιπλέον, η επιβολή των περιορισμών αυτών επιτρέπεται, υπό τον όρο ότι τηρείται η αρχή της αναλογικότητας, μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.

- 59 Όπως όμως τόνισε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 63 έως 70 των προτάσεών της, όταν συντρέχουν περιστάσεις όπως αυτές των υποθέσεων στις κύριες δίκες, κανείς αδικαιολόγητος ή δυσανάλογος κατά το άρθρο 56 ΣΛΕΕ περιορισμός της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιτρέπεται, δυνάμει του εν λόγω άρθρου 52, παράγραφος 1, σε σχέση με τα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη.
- 60 Κατά συνέπεια, η εξέταση από την άποψη του άρθρου 56 ΣΛΕΕ του περιορισμού που συνιστά η επίμαχη στις κύριες δίκες εθνική ρύθμιση καλύπτει επίσης εν προκειμένω τους ενδεχόμενους περιορισμούς στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προβλέπονται στα άρθρα 15 έως 17 του Χάρτη, οπότε δεν χρειάζεται η αυτοτελής εξέταση με γνώμονα τα άρθρα αυτά.

Επί του δεύτερου και του τρίτου ερωτήματος

- 61 Το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο για την περίπτωση μόνο αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα.
- 62 Κατόπιν της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

- 63 Με το τέταρτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν τα άρθρα 56 ΣΛΕΕ και 15 έως 17 και 50 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν την επιβολή κυρώσεων, όπως είναι οι προβλεπόμενες από την επίμαχη στις κύριες δίκες εθνική ρύθμιση, οι οποίες περιλαμβάνουν τη δήμευση και την καταστροφή των παιγνιομηχανημάτων και το κλείσιμο της επιχείρησης εντός της οποίας το κοινό έχει πρόσβαση στα μηχανήματα αυτά.
- 64 Στο πλαίσιο όμως των υποθέσεων στις κύριες δίκες, πρέπει να τονιστεί ότι, όταν έχει θεσπιστεί μια περιοριστική ρύθμιση στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών και η εν λόγω ρύθμιση είναι ασυμβίβαστη με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, η παράβαση της ρύθμισης αυτής από έναν επιχειρηματία δεν επιτρέπεται να επισύρει την επιβολή κυρώσεων (βλ. επ' αυτού αποφάσεις Placanica κ.λπ., EU:C:2007:133, σκέψεις 63 και 69, καθώς και Dickinger και Ömer, EU:C:2011:582, σκέψη 43).

Επί των δικαστικών εξόδων

- 65 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 56 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι απαγορεύει μια εθνική ρύθμιση που έχει τα χαρακτηριστικά της επίμαχης στις κύριες δίκες ρύθμισης, εφόσον η ρύθμιση αυτή δεν έχει ως πραγματικό σκοπό την προστασία των παικτών ή την καταπολέμηση της εγκληματικότητας και δεν ανταποκρίνεται όντως στη μέριμνα για μείωση των ευκαιριών συμμετοχής σε τυχερά παιχνίδια ή για καταπολέμηση, με συνέπεια και σύστημα, της συναφούς προς τα παιχνίδια αυτά εγκληματικότητας.

(υπογραφές)